

A marhavagonban

(Elbeszélés)

Dulić tanár úr

Ladányi István fordítása

A gyerekek rendszerint egy-két hónap leforgása alatt nyomtalanul elfelejtik az iskolában tanultakat; Dulić tanár úrnak a holokausztról tartott óráját Ivica egy életre megjegyezte. Egyébként Dulić csak két hónapig tanított a sándori *Május 25. Általános Iskolában*. Soha többé nem látta.

Amikor először megjelent az osztályban, egyik-másik lány jóformán halálra rémült: igaz, hogy már hatodikosok voltak, de az Aladdin csodalámpájáról szóló mesét még a bőrük alatt érezték; Dulić pedig úgy nézett ki, mint a dzsinn a csodalámpából: majd' két méter magas volt, izmos, kopasz, sűrű fekete szemöldökkel, a fülében pedig szembeötlő fülbevalóval. Mindez sokkolóan hatott a szabadkai külvárosi gyerekekre, jó részük a környékbeli tanyákról járt be, és elképzelni sem tudtak volna ilyesmit. Valahogy minden különös volt körülötte, még a nyelv is, amit használt: Dulić Zágrábban végezte a történelem szakot, horvátul beszélt, némelyik szót tőle hallották először, egyik-másik mondatának jelentése így talányos homályban maradt.

A jasenovaci vérengzés évfordulója volt, és Dulić az egész órát a holokausztnak szentelte. Ivica a nap végére ágynak esett, nem akart enni és belázasodott. A levegő besűrűsödött körülötte, mint az olaj; a sarokban álló kályha lüktetett a szemében: felfúvódott a büztől, amittől a fiúnak hányingere támadt, majd akkora lett, mint egy szembojár, és mereven bámulta őt. Fejében tovább pergett Dulić órája:

– Biztos jártatok már azoknál a vágányoknál, amelyek a *November*
62 29. *Húsárugyár*hoz vezetnek. Amikor kicsi voltam, én is bemásztam

azokba a marhavagonokba, amelyekbe ti is, mindenfélét lehet ott találni, szétdobált zsákokat, műanyag hulladékot, rongyokat, amelyek már a cigányoknak sem kellenek. A vasút volt a fő szórakozásunk a foci után, a Čvorak gödre a legjobb, ugye, ott vannak a sándori derbik, mindig alkalmat adva egy jó kis verekedésre.

Félelmetesen nevetett, mintha valami alantas dologról beszélne, hangyák csatározásairól vagy a krumplibogarak szaporodásáról.

– Képzeljétek csak el, vagy lessétek meg egy este ezeket a marhavagonokat, amikor disznókat meg marhákat szállítanak, várjátok meg őket a gyár előtt, az utolsó állomásuknál. A zsidók lehet, hogy nem is tudták, mi vár rájuk, talán azt hitték, hogy valamilyen fizikai munkára vitték oda őket az előkelő német urak számára, de az állatok, gyerekeim, az állatok tudják. Ha meghallgatjátok azt a tolongást, a falak döngetését, a rémült patadobogást, ahogy a vagon csúszós alján megpróbálnak lendületet venni a meneküléshez, akkor valamit át tudtok érezni a mai tananyagból. Vannak olyan állatok, amelyeket a dolgozók csak a legdurvább erőszakkal tudnak kihúzni a vagonokból, eltörik a lábukat, a helyszínen lemészárolják őket.

Dulić behatolt a játékaik területére, és megfertőzte azt. Időnként szünetet tartott a mondatai közt, mert nem tudott felhagyni fölényes, önelégült nevetésével, amitől rengett a hasa.

– Hányszor mentetek már ki Palicsra, hogy megfürödjétek a tóban? Biztos van köztetek olyan, akinek eszébe jutott, hogy körbejárja a tavat, vagy sátort verjen valahol, ahová már nem jutnak el a fürdőzők. Ebbe a tóba ömlenek ezeknek az állatoknak az utolsó maradványai, kedves gyerekeim, már száz éve. Ezt a vizet aztán megtisztítják, és ti ezt isszátok a csapból. Valamikor szappant is főztek belőle, mint a zsidók maradványaiból, talán ma is csinálják, csak titokban teszik. De ti, akik tanyán éltek, még biztos disznóból főzött szappannal mostok kezet. Mossátok csak, és jelentkezzetek majd, ha tisztára mostátok. Én inkább soha nem mostam kezet.

És mintha igazolni akarta volna, amit mond, kinyújtotta hosszú és finom ujjait. Az, ahogy ezt csinálta, kétségtelenné tette Ivica számára, hogy Dulić gyilkos; el tudta képzelni, ahogy ezek az ujjak a nyakára fonódnak.

– Hát még a dögfeldolgozó szaga! Miközben fociztok, egyszer csak a bűzfelhőtől felfordul a gyomrotok! Ugyanígy jártak a zsidók is, akikről tanulunk. Jusson ez eszetekbe, amikor rohangáltok a pályán, ahelyett, hogy elhánynátok magatokat.

Így történt, hogy Dulić szavainak megfelelően Ivica hányni kezdett, hányt három napig, és még ugyanennyi ideig nem akart kimozdulni a házból. Mindezek után erőt vett rajta egy „csak azért is” érzés. Belélegezte a dögszagot, szappannal mosta a kezét, csapvizet ivott, nyaranta rendszeresen fürdött a Palicsi-tóban, és a *November 29.* pástétomjait fogyasztotta, amelyek abban az időben, akárcsak a készétel-konzervjeik, talán a legjobbak voltak Jugoszláviában.

Dulić ezután nem jelent meg az iskolában, az osztályfőnöknő helyettesítette, amíg nem állt munkába az új tanár.

Pinpo edző

A bátyja, Jerko már gimnazista volt, de az íróasztalán könyvek helyett pornókazetták álltak. Jerko és Ivica meglehetősen elhanyagolt gyerekek voltak; a szüleik elváltak, és a nagynénjükre bízta őket, aki nehéz munkát végzett, ragasztóanyagokkal dolgozott a városközpontban lévő Solid cipőgyárban, a vasútállomás közelében. Nem szerette különösebben a gyerekeket, inkább a kötelességérzet munkált benne; és kapott utánuk némi pénzt is a várostól és a hűgától.

Jerkóban hűvös és célratörő intelligencia munkált. A szerelem mellett az állatok kínozása és boncolása izgatta, amelyeket újabban Ivica hordott neki. A pornófilmekre lazult el. Ivica néha leült mellé, és nézte a húsok összedörzsölődését, de ezek a jelenetek csak rövid időre kötötték le, leginkább amikor éhes volt, egyébként inkább kiment, és a sínek mellett csatangolt. Szerette követni a vágányok elágazásait, végigjárni az ipari leágazásokat, amíg oda nem ért a kerítéshez vagy egy hatalmas kapuhoz, amely alatt továbbfutottak a sínek. Nézte, ahogy a munkások bejárnak a vagonokba, titokzatos raktárakba vagy garázsokba tolják őket. Elképzelte, hogy valami titkos fegyvert rakodnak ki, vagy méreggel teli zsákokat, amit majd szétterítenek a szántóföldeken. Ha eszébe jutott Dulić, akkor csak hullákat képzelt maga elé; idővel, ahogy a bátyjával főleg varjakat kezdtek kínozni, a hullák fejére csőrök kerültek, és a vagonok megteltek a lekopasztott fekete tollak halmaival.

Nem tudott megszabadulni ezektől a látomásoktól; nehezen kelt fel az ágyból; hogy meg tudjon mozdulni, meztelen női testet képzelt maga elé, elegánsat és finomat, mint a selyem; koromfekete tollból vetett ágyban feküdt, és a lábai játékaival hívogatta, ahogy elrejtette,

majd megvillantotta a nemi szervét. A szép nő feje azonban kedvenc áldozatukéra, varjúfejre hasonlított.

Jerko és Ivica egyetlen elfogadható szórakozása az asztalitenisz volt. Ivica annyira ügyes volt, hogy a tanára meghívta a gimnáziumi csapat edzéseiére. Az egyetlen hozzájuk méltó játékosársuk a tizenhat éves Zita volt; Jerko csak felületesen ismerte, egy évvel felette járt, ráadásul magyar osztályba. Kiválóan beszélt viszont szerbül, de annyira fölényesen viselkedett, hogy nemigen kerülhetett sor köztük beszélgetésre. Az edzőjük azt mondta róla, hogy az apja nagy kommunista, és a *November 29.* igazgatója; az anyja magyar, *aki egyébként ismert a jótékonykodásáról*, magyarázta az edző. Sosem hallották korábban ezt a szót, azt hitték, hogy ez is valamilyen sport lehet.

Anélkül, hogy különösebben megbeszélték volna, elkezdtek piszkálni Zitát. Az edző, akit mindenki Pinpónak hívott, megpróbált enyhíteni ezeken az összetűzéseken, ezért kinevette a gyerekeket, mintha ez az egész arról szólna, hogy szerelmesek Zitába. Egy nap Jerko és Ivica különösen összpontosítottak az edzőmérkőzéseken, és Zita nem tudott megnyerni egyetlen játszmát sem. Pinpo, aki első-sorban az asztaliteniszért rajongott, és csak ezután a tanítványaiért, magánkívül volt:

– Nagyszerű, kiválóan játszotok, fiúk, gyönyörű, ahogy fogadjátok az ütéseket, és micsoda szervák! Megyek veletek a tartományira, mindenkit meg fogunk verni. Milyen szépen kipirosodtatok, hadd csókoljam meg azt a kedves kis pofátokat!

Amíg Jerko, Ivica és Pinpo megölelték egymást, Zita a nyitott ablak mellett állt, és levegőért kapkodott. Megvárta, amíg lecsendesednek a dolgok, és akkor dobta az arcukba a kesztyűt:

– IdefigyeljeteK, ez az asztal, amin itt játszunk, ez egyszerűen ócska. Gyertek el szombaton hozzánk, hogy lássátok, milyen az igazi pingpong.

Hogy aztán végre kiszakadjon belőle:

– Parasztok.

A jótékonykodó mama

Pinpo azon a szombaton a saját százegyesevel dobta el őket Zitáékhoz; elment értük Sándorba, Zitáék egészen a vasútállomás mögötti Kertvárosban laktak. Jerkónak nem volt kedve az egészhez, beült a hátsó ülésre, és maga elé meredt a semmibe. Ivicának kellett hallgatnia Pinpo fecsegését.

– Zita modern, városi gimnazista lány, nem csoda, hogy belezúg-
tatók. A combjai, a kemény fenéke, az érett ártatlansága! Olyan, mint
az amerikai nők, a lábai az igazán fontosak, nem az arca, a karok és a
lábszárak, ezek után kell futni! Ki a szabadba, atlétikával kell foglal-
koznotok, az asztalitenisz szart sem ér!

Egy kert előtt parkoltak le, amely fulladozott a rózsáktól. A
mama könnyed léptekkel sietett eléjük ajtót nyitni. Ó, ezek azok a
fiúcskák, á, *milyen édesek!*¹ – sikoltozott affektálva, és mindkettejüket
szájon csókolta. Mindketten önkéntelenül is megtörölték a szájukat
a tenyerükkel; *parasztok, parasztok*, mormolta mögöttük Pinpo, aki
kezet csókolt az asszonynak. Zita egy revolverhős megállásával várta
őket az ajtóban. Nem is köszöntek egymásnak, a lány megfordult, és
eltűnt a házban.

A nappaliban ültek le, az anyuka az edényekkel csörömpölt a
konyhában, Zita pedig, aki rövidesen mégiscsak méltóztatott bejön-
ni, távolabb, az ablak mellett állt meg, és a legkisebb jelét sem adta,
hogy beszédbe szeretne elegyedni velük. Kiváló alaphelyzet a szószá-
tyár Pinpónak:

– Ó, ha tudnátok, milyen kedves az anyukája. Mennyi mindent
adott már ennek a városnak. Amíg a férje a pástétomokkal, a felvág-
gottakkal és a húsgombócokkal törődik, ő járja a várost, begyűjti a
hajléktalanokat, az éhező gyermekeket, magával hozza őket ebbe a
házba, amelyet már mindenki ismer, minden éhező tudja, hogy ide
becsöngethet, ó! Már előre tudom, hogy mit fog mondani: epocha,
Pinpo, epocha! És mennyire szereti a fiatalokat... A legszívesebben
saját iskolát nyitna, mindenkit átnevelne, lerombolná a régi iskolákat,
különösen azt a ti gimnáziumotokat, a bűn melegágyát, ha, ha, ha.
Morális forradalomra van szükségünk, epocha, Pinpo, epocha! Min-
dent újjá kell építeni!

Jerko és Ivica viszont már nem figyeltek Pinpóra, Zita az ablak
mellett állt, és félrehúzta a sportnadrágja szélét a combtövénél, és
szórakozottan vakargatta a lába közét. Szemmel láthatóan türelmet-
lenül várta már, hogy elkezdjék a játékot, a combjai fénylettek a fe-
szültségtől, és a férfiak érezték a teste friss illatát, hogy nemrég lépett
ki a hideg zuhany alól.

– Zita, hagyd már a lábad. Ne ingereld a fiúkat. *Istenem*², mit
képzelsz – hogy ők tudják, mit látnak!? Hányszor mondtam már,

¹ Az eredetiben is magyarul.

² Az eredetiben is magyarul.

hogy most ti, lányok, sokkal fejlettebbek vagytok a fiúknál, akik még westernfilmeket néznek, és partizános-németes játékokat játszanak!? *Csajok, csajok...*³ Ah, bocsássanak meg, kedveseim. Mi talán túl szabadok vagyunk ehhez a városhoz. De mi egy új epochában élünk, nem a múltban, nem dobálunk trágyát a növényekre, és nem etetjük a disznókat moslékkal. Műtrágya, Pinpo, műtrágya!

Művi megtermékenyítés, gondolta Ivica, amikor végre, félórányi fecsegés után kiállt Zita ellen, *művi megtermékenyítés kell ennek a lánynak*.

Zita és Ivica

Valószínűleg azok a combok voltak a meghatározók, hogy Ivica mindent megtegyen, hogy közelebb férközhessen Zitához. Még komolyabb edzésbe fogott, másfelől meg kedveskedni kezdett Zitával; feladta neki a labdákat, pontokat készített neki elő, de egyúttal fejleszteni kezdte a lány játékát is. Ha többet szeretett volna vele lenni, akkor jobban odatette magát az iskolai edzéseken; és mindketten arra a megállapításra jutottak, hogy az iskolában lévő asztal, a rossz játékkörülmények, az ostoba, fecsegő és nyálás Pinpo a hibásak. Undorodtak tőle.

Mind gyakrabban játszottak Zitánál, kora reggel, alighogy az apja, akivel a fiú sosem találkozott, elment a gyárba, a húsok közé, az anyja pedig elkezdte végtelen jótékonysági sétáit a város utcáin. Zita mindig feszes sortban volt, vörös haját lófárokba fogta – és a lábai, a combjai, a lábai. Az asztal felett friss illatok szálltak felé, úgy érezte, hogy Zita az összes szabad idejét a zuhany alatt tölti. Arról álmodozott, hogy titokban beoson a zuhanykabinjába, aztán pedig *psycho* vagy *porno*, attól függően, hogy éppen melyikre volt hangolódva.

Úgy tűnt, hogy Zita csak a saját játékával, a maga képességeivel van elfoglalva. A versenyek sem érdekelték, csak az edzője rábeszélésére ment el némelyikre, és gyengén teljesített. A saját mozdulatait élvezte, és ezt a mozgékonyágát Ivica segítette és fejlesztette leginkább, a labda és a test játékát. Soha nem unatkozott, mintha örökös reggelben élt volna, mindig napfényes frissességben.

Ivicában fölébredt a vágy, hogy az éjszakát is vele töltsse, hogy bevonja a maga világába. Zita teljes nyugalommal fogadta el a meg-

³ Az eredetiben is magyarul.

hívását, hogy éjfél után egy órakor találkozzanak a vasútállomáson. Szabad lány volt, nem kellett senkinek elszámolnia az idejével, sem az anyjának, sem az apjának.

A nagynénje mélyen aludt, Jerko pedig a tévé előtt szendergett, amikor Ivica még éjfél előtt kiszökött a házból. Nem volt pontos elképzelése róla, hogy hová is vigye majd Zitát, kószált a városban, nézegette a *kandelábereket*, mintha azoktól várna tanácsot. Legalább fél órával előbb érkezett a vasútállomásra, kiverte a víz az izgalomtól, izzadt a tenyere. Meleg éjszaka volt, a várost lusta nyári felhők takarták be. Mégis meglepte, amikor Zita a szokásos pólóban és sortban jelent meg. Derús volt, mintha egy következő mérkőzésre készülne.

Elindultak a sínek mellett. Az apró kövek böködték a könnyű sportcipőiket, ezért a síneken mentek tovább. Párhuzamosan lépdeltek. Zita gyorsabb és ügyesebb volt; Ivica nem sietett, nyugodtan élvezhette a lány combjainak a látványát, amelyek időnként felfénylettek a vasúti fényjelzők villogásában, a váltók jelzőlámpáinak, a ritkán elhaladó autók vagy buszok fényszóróinak a közeli útról idehatoló világításában. A távolból kutyaugatás hallatszott. Egy ideig egy dühödt tacsó utánuk is szegődött, és Ivica bokáját vette célba, de végül a fiú is ugatni kezdett rá teljes erőből, és ettől eltakarodott a sötétbe.

Sándor felé tartottak, és már felsejlettek a gyárépületek, érezni lehetett a dögfeldolgozó bűzeit. Zita kurtán bevallotta, hogy sosem volt az apja gyárában, és hogy undorodik tőle. Ivica ekkor elmesélte Dulić óráját. Szörnyű, mondta a lány. Ivica ekkor pontosan érezte, hogy ő is része ennek. Azt kívánta, hogy megtalálják ezeket a sertésekkel és szarvasmarhákkal zsúfolt marhavagonokat, és rákényszerítse Zitát, hogy hallgassa a *rémült patadobogást, ahogy a vagon csúszós alján megpróbálnak lendületet venni a meneküléshez.*

Egészen a húsgyár raktárainak bejáratáig követték a síneket. A kapu most kitarva állt, tovább haladhattak a vágány mellett. És valóban vagonok egész sorához értek, amelyek, mintha a jöttükre, rázkódni kezdtek: rémületes visítás, dübörgés kezdődött, amely messze túlszárnyalta Dulić leírásait. Kocsiról kocsira haladtak: az egyikből azt hallották, hogy szarvak verődnek tompán és nagy erővel a vagon falához, a másiból mintha lovak patáinak zaja és nyerítés hallatszott volna, aztán vagy száz vagon következett, amelyekből csak rőfögés és sivalkodás tört elő. Lassan haladtak, mintha labirintusban tántorognának, megszállottan, kábán. Az egyik pillanatban Zita elveszítette

az egyensúlyát, és Ivica kezébe kapaszkodott. A fiú magához vonta. A lány ellökte magától, *bűzlesz*, mondta, *bűzlesz, mint a barmok*. Eltávolodtak egymástól egy pingpongasztalnyi távolságra, Zita megint fölvette a jól ismert revolverhősi pózát. *Próbáld csak meg*, mondta a fiúnak. Ebben a pillanatban Ivica váratlanul elhúzta az egyik vagon ajtaját, disznók vetették rá magukat, de gyorsan beugrott a kocsiba, és magára rántotta az ajtót. Csak három malac szökött meg, ezek, meglátva Zitát, visítva eltűntek a magas fűben.